

gih odpadkov, ličinke v gnoj pridejo in s tem vred v vinograde.

Naj tedaj vinorejci pozor imajo na to reč, kakor tudi sploh na to škodljivo žuželko.

Novi Kranjski panj

po Dzierzonovi osnovi.

Spisuje Luka Porenta, župnik in čebelar v Bohinji.

(Dalje.)

Če ima pa plemenjak, kateremu prvi roj vzameš, že matično zalego zastavljeno, in je tako že sam bolj ali manj za rojenje pripravljen, se bodo nove matice že prej kakor v 14 dneh izlegle, in panj bo še prej k drugim rojil.

Kedar vendar takemu plemenjaku, kateri je že sam bolj ali manj za rojenje pripravljen, prvi roj vzameš, pazi na to, da boš vso matično zalego v starem panju pustil, zakaj če narejenemu prvemu roju kaj matične zalege daš, bi ti utegnil ta, potem, kedar se matice izležejo, še rojiti, tako pa bi ti preveč opešal.

Iz tega, kar sem ravno povedal, že vsak lahko spozna, koliko truda in časa si čebelar lahko prihrani; če le prve roje na ta način dela, pa bo imel gotovo tudi več rojev, če svojim plemenjakom prve roje tako jemlje, kakor sem povedal, ne pa če jih prosto rojiti pusti, kakor bi se jim poljubilo.

Ako ti, recimo, 20 panjev čez zimo ostane, in tem plemenjakom meseca aprila pridno kladeš, pa je zraven tega tudi še pomlad dobra, bodo tvoji plemenjaki v prvi polovici meseca maja gotovo že tako močni, da jim boš lahko prve roje jemati začel. Če tedaj 10. dan maja začneš svojim panjem prve roje jemati, jih prav lahko do 15. maja vsem vzameš, zakaj vsako jutro prav lahko po dva, in vsak večer tudi prav lahko po tri narediš, če pa je kak dan deževen, lahko tudi čez dan roje delaš. Tako boš imel okoli 15. maja že 40 panjev. Potem ne boš imel kacih 10 dni s čebelami nič opraviti. Okoli 25. maja ti bodo panjovi, katerim si prve roje vzel, začeli s pevkami rojiti, in ti bodo v enem tednu, tedaj do 1. junija, če ne celó vsi, saj po večem, sami roje dali, tako, da smeš računati, da boš v začetku junija že kacih 55 panjev imel, ako bi ti jih tudi četrti del, tedaj 5 nič ne rojilo. — Da boš moral ta teden na čebele paziti, ko ti bodo rojile, tega mi ni treba praviti. Potem, ko ti bodo panjovi, katerim si prve roje vzel, drujce dali, ne boš imel zopet kacih 14 dni ali tri tedne s čebelami nič druzega opraviti, kakor to, da jim včasih jesti daš, in da izrojenkam in drujcem, ako ti kateri pri prašnji matico zgubi, pomagaš. Kako pa to? — o tem bom poznoje govoril.

Ako rojem, katere si od 10. do 15. maja naredil, pridno kladeš, in je zraven tega še paša dobra, bodo, če ne prej, saj čez kacih 5 tednov, tedaj okoli srede junija, že spet tako močni, da jim boš nekako od 15. do 20. junija lahko še enkrat prve roje vzel. Tako iz svojih 20 plemenjakov, ki si jih čez zimo pustil, že pred kresom utegneš imeti kacih 75 panjev. Od 20. do 30. junija ne boš imel zopet s čebelami nič posebnega opraviti. Prvi teden meseca julija boš moral pa zopet na roje paziti, ker ti bo gotovo več tistih panjev, katerim si od 15. do 20. junija že drugič roje vzel, v tem tednu še s pevko rojilo. Tako dobiš iz 20 plemenjakov na zadnje kacih 80—90 panjev, brez posebnih sitnosti in težav, in ni ti treba celo poletje pri ulnjaku tičati in oprezovati, kedaj se bo poljubilo temu ali unemu panju rojiti.

(Dalje prihodnjič.)

Nova ljudska šola.

Neovrželjiva resnica je, da dobra šola je glavna podlaga omiki in izobraženosti.

Dobra šola, ki na vse strani zadostuje, pa mora kršanska biti; zakaj le iz take šole prihajajo pravi značaji, reči smem, strokovnjaki, vsak v svojem delokrogu. Cerkev dobiva goreče oznanovalce sv. vere, država zveste in vestne služabnike, marljive poslovniške, kmetiški stan izvedene, trdne možake, ki se zavedajo sebe in svojega naroda itd.

Žalibog pa, da sedanje šolstvo nikakor ne vstreza tem blagim namenom! Podlaga je puhla, brezverska, puhlo je vse šolstvo, ker ga ni druzega ko lepa lupina, jedra pa ne. To je gotovo prva in poglavitna napaka našega šolstva.

Velika napaka je tudi to, da je en čevelj umerjen gosposkim in kmetiškim nogam. Gosposki „frak“ vendar ne „paše“ kmetiškemu hrbtu! In kdor količkaj pozna šolski prah, vedeti mora, da šole po mestih morajo drugače vravnane biti memo šol na kmetih. Tam naj se otroci šolajo za prihodnje stanove; kmetiški otroci pa so že v stanu kmetiškem. Hoče li kdo druzega kruha iskati, naj gre v mesto šolat se; tedaj naj se ne tirjajo od kmetiških otrok reči, ki jih za svoje potrebe nikoli potrebovali ne bodo; naj se ne vsiljujejo v kmetiško šolo predmeti, ki potrebnim edino le čas kradejo. Zato tako lep vspeh pri „novojernih“ šolah! Po več let otroci v šolo hodijo in še najpotrebnejših reči ne znajo, katerih bi se vendar morali naučiti v par letih.

Vzrok tega so liberalni, le teoretični „šolskopostavokovači“. Oni so mislili, da učitelji bodo mesto otrok odraščene v šolo dobivali, ki lahko po pet ur v šoli sedé in kojih pamet „zna tudi že več kakor hruške peč“. Vendar bi bili morali prevdariti, da otroške moči ne morejo toliko prenašati kakor odraslega človeka; otroci so še preslabi na duhu in telesu; njim se sme le toliko naložiti, kolikor premorejo v takih letih nesti. Je li pametno celo rajdo predmetov odmeriti nižim šolam?! (Na neki 4razredni šoli sem jih v 4. razredu naštel menda 16!)

Za božjo voljo, otroci si jih še zapomniti ne morejo po imenu, nikar še kaj prida naučiti se jih! To se pravi mučiti učitelja in otroke; da bi bilo pametno število le koristnih in potrebnih predmetov, manj bi bilo šolskih ur treba in učitelji bi lože te predmete bolj temeljito predlagali, otroci pa lože si jih zapomnili.

Toda, kakor sem že prej rekel, sedanje šole so le formalnost; lep kompliciran stroj, poln raznovrstnih „šolskih koles“. Naj med vsemi le na eno pisarijo opozorujem. Pogledite, koliko zatega časa učitelj v šoli porabi le zato, da otroke skoro vsaki dan dopoldan in popoldan prebere, in zamujene ure vestno v zapisnik začrta iz strahu pred „inšpektorjem“. Kaj bi pač „bavbav-inšpektor“ dejal, ako pride šolo nadzorovat, pa zapisnikov skoz in skoz napolnjenih ne najde?!

Prebrisani pa so bili precej v začetku vsi „šolski kovači“; oni so konečne preskušnje odpravili, že naprej vedé, da take šole bodo le slab sad donašale in sitno bi bilo, ko bi se koncem šolskega leta revščina in sramota njihovega „deteta“ očitno pokazala — vpričo obilnih nazočih poslušalcev!

Ljudstvo je že zelo nevoljno nad tako šolo, ker morajo otroci večkrat zeló daleč v šolo hoditi v najhujši vročini, zraven se primeroma pa prav malo naučé, pa še več: z globo kaznujejo! Zakaj? — zato, ker mora fantek ali deklica živino pasti, otroka doma varo-

Letna šolska sporočila.

vati, delavcem malico nesti, kedar ni nikogar, da bi vse to preskrbel, vse na travnikih ali njivah, vse dela in trpi, kar koli „leze in hodi“. Ali je pravična taka kazen? kaj pravi vest o njej? To ni krščansko, menda zato ne, ker tudi šola ni krščanska, ampak „konfessionlos“! Al učitelj se „inšpektorja“ boji, ko bi zdaj le primahal in videl šolsko sobo precej prazno.

Da! prav in potrebno je, da otrok se v mladosti uči za stare dni, toda brezozirno se vendar ne sme ravhati; premisliti je treba razmere na kmetih. V mestih otroci lahko vsaki dan redno v šolo hodijo, ker nimajo nikakoršnega družega dela, al po kmetih to nikakor ne more biti, sicer mora kmetiški stan v nič priti, ako polja domača družina obdelovala ne bo. Vsaj meščani vedó, koliko jim kmetija z najetimi delavci nese!

Šolski gospodje in možje, eno vam bom povedal — zamera gori ali doli — svoje misli smem menda vendar po svetu poslati, mostnine menda tudi ne bo treba plačati za-nje. Jaz si dobro, plodonosno šolo tako-le mislim:

Prvič. Šola naj ne bo brezverska (konfessionlos), ampak krščanska. Krščanstvo je glavni temelj vsake prave omike.

Drugič. Podlaga vspešnega šolanja je disciplina. Evo! pametna in zmerna telesna kazen na pravem mestu in o pravem času je potrebna. Veliko več bi se otroci v krajšem času naučili, ko bi več strahu imeli. Zdaj so šole skoraj kakor judovske šole. Otroci dobro vedó, da ni „šolmaštra“ v šoli; če pa otroka vendar telesno kaznuje, kaznovan je učenik sam.

Tretjič. Otroci na kmetih naj se podučujejo v maternem jeziku potrebnih nauk za svoj prihodnji poklic. Samo po sebi se razume, da mestna šola naj ima več predmetov memo ljudske; „kozolce“ naj prevračajo mestni otroci, da se okrepijo, kmetiškim otrokom tega ni treba, ker „turnajo“ od jutra do večera na pašnikih ali pri delu ali gredé dolgo pot v šolo. — Za otroke po kmetih zadostuje popolnoma, da se naučijo brati, pisati, računati, zraven pa kak stransk nauk, ki je v tesni zvezi s kmetijstvom (po raznih krajih razne reči) na priliko: sadjerejo, čebelarstvo, svilorejo itd. Berilo za drugi razred naj bi obsegalo razen koristnih reči tudi kratko Avstrijsko zgodovino z dodanimi zemljepisnimi črticami, da se ljubezen in udanost do Habsburške dinastije že v mladih srcih izbudi. Žalostno je, ko slišimo in vidimo, da se učiteljem od knjigotržcev ponuja nov veliko-nemški zemljevid, na katerem je zginila Avstrija, le Ogerska še figurira! Ali se ne pravi to — pot pripravljati za Bismarkanijo? Kje je državni pravnik?!

Četrthi. Ozirati se je treba na krajne ljudske razmere. Šola naj bi tedaj o silnem delu za kake tedne prejenjala, o košnji, setvi itd., potem se pa zopet nadaljevala, ker stariši res ne vtrpijo o takem času svojih otrok v šolo pošiljati.

Petič. Naj se vpeljuje zopet konecletne pre-skušnje in pa darila za pridne šolarje. Vsaj je vendar lepo videti, še lepše pa slišati, kaj so se otroci čez leto in dan naučili. Preskušnja je najboljši dokaz marljivosti učiteljeve in pridnosti šolarjev. — In darila? Ne vem, zakaj „velikim otrokom“ križec in zvezdice na prsi pripenjajo? Ako odrašenim in stariim ljudém zvezdice pogostoma na „frak“ leté, zakaj bi otrokom v šoli kaka njim primerjena „zvezdica“ se v roke ne dala? Če je starec občutljiv za čast, kaj bi otrok ne bil! Se morebiti bojite pristranosti in zavida pri šolskih premijah, — kako to, da mirno gledate pristranost in zavid, kedar se „ordeni“ delijo?!

Lipenski.

Dijaki so na počitnicah, mi drugi pa pregledujemo „Jahresberichte“ in „poročila“, ki so jih dala vodstva nekaterih šol na svetlo, — nekaterih, pravimo, kajti tudi o tem je razložek odzdaj in nekdej, ko so vse šole imele svoje perijohne in klasifikacije; zdaj ni o tem nobenega principa, in to menda je tudi „napredek“ — „Fortschritt“.

Ker nam je „Jahresbericht des k. k. Obergymnasiums in Laibach“ najbolj zanimiv, zato pogledjmo v Ljubljansko gimnazijo najprej. V nemškem sestavku, ki je dodan temu šolskemu letopisu pod naslovom „die Erfahrung als Problem der Philosophie“ od prof. dr. Nejedli-a, nahajamo modroslovno razpravo o „skušnji“, ki skozi in skozi nam kaže mislečega pisatelja. — Drugi sestavek slovenski od prof. Pleteršnika nam pod napisom „Vodnik, učitelj Ljubljanske gimnazije“ kaže stan šolstva ob času Vodnikovem v Ljubljani in pa mnogovrstna učništva, ki so bila na gimnaziji in na mestnih šolah Ljubljanskih izročena Vodniku. Jako zanimivo je med drugim tudi to, kar prof. Pleteršnik poroča o jezicah, v katerih se je pod francosko vlado na leta 1810 novo vredjeni Ljubljanski gimnaziji učilo, kjer je bil izprva učni jezik slovenski in nemški, pozneje pa francoski, slovenščina pa tudi na gimnazijah v Novem mestu, Kranji in Postojni, enako Ljubljanski vredjenih, kot učni jezik ne izključena. Vkljub mnogim pohvalnim dekretom, ki jih je Vodnik dobival v mnogovrstnih učiteljskih službah, zadélo ga je toliko britkih nadlog, da bolj kot vsak drug učitelj je Vodnik mogel o sebi reči: „quem dii odere, magistrum fecere“. Prof. Pleteršnik je po izvirnih listnicah in pismih, shranjenih v arhivu Ljubljanske gimnazije, sestavil svoje poročilo, ki nam podaja velikovredne črtice k životopisu Vodnikovemu.

Vodstvo poroča potem v tem letopisu o stanju Ljubljanske gimnazije, iz katerega je razvidno, da je obligatne nauke poleg vodje učilo še 17 profesorjev, neobligatne pa 9, — učencev pa je v 8 razredih bilo 369 (7 manj kakor lani), med temi (kakor je podoba, po poštemem narodopisju) Slovencev 277, Nemcev pa 88, Hrvatov 3, Italijan 1 — in med njimi 147 sinov kmetiških starišev, 93 obrtniških, 129 pa starišev uradnikov, advokatov in zdravnikov. — Skušnje zrelosti po končani gimnaziji je prestalo 16; 5 jih mora preskušnjo iz enega nauka ponavljati po preteku 2 mesecev, 2 sta bila vržena za celo leto; med dovršenci jih gré 6 v juridične, 5 v više učiteljske, 4 v bogoslovske, 1 pa v medicinske šole.

Naj konečno še povemo, kako je bilo v tej gimnaziji z učnim jezikom.

V vseh 8 razredih je učni jezik nemški, v paralelkah spodnje gimnazije pa je deloma učni jezik slovenski, in sicer tako-le: v paralelki prvega razreda je slovenski jezik v vseh naukih učni jezik razen zemljepisja in matematike; v paralelki družega razreda se nemški jezik in pa v drugem polletju prirodopisje učita z nemškim jezikom; v paralelki tretjega razreda se vsi nauki učijo z nemškim jezikom razen veronauka in slovenščine; v letos združeni paralelki četrtega razreda sta se veronauk in slovenščina slovenski učila. Slovenski jezik je obligaten nauk v slovenskih paralelkah spodnje gimnazije, pa je isto tako obligaten nauk tudi za vse učence, ki iz teh paralelk pridejo v višo gimnazijo. Za Neslovence v viši gimnaziji je vpeljan poseben nauk slovenščine z nemškim učnim jezikom.

„Jahresbericht der Staats-Oberrealschule in Laibach“ nam kaže v vsem Stremayer-evo „nemško realko“ tako,